

**ОРДЕН «ЗА ЗАСЛУГИ
ПЕРЕД УММОЙ» 1 СТЕПЕНИ**

2-я - эта газета должна быть
~~прислана~~
 4.05.2004. А.Х. Кадиров

И С Л А М А Н З І А Ї Н А Р Ш

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ РЕЛИГИОЗНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ГАЗЕТА «ЗОРИ ИСЛАМА»

ВЫХОДИТ С 6-ГО НОЯБРЯ 1990 ГОДА

ПЕРВАЯ РЕЛИГИОЗНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ГАЗЕТА В СССР

АБУ-ТІАЛИБЕ ЭЛЧАННА АРЗДАР
(Делера салам-маршалла хуьлда цунна)

Маккарчу кыурайшийн на-
хах болчу цатешчарнаа гуш
дара бусалбаннаа шавь мел
Газар дарх, уш шавь лелочу
динах йухабовлуш цахилар.
Ислам-дино духа нехан
дегнаш а, хекъалш а шена
тедероз хилар а. Иштта
царна гуш дара, бусалбанш
хйора денна алсамбовлар.
Тлаккха царна дагадаера,
Элчанца (Делера салам-
маршалла хуьлда цунна)
кьамел дан деза вай, аьлла.
Цуьнга ойл хийцийта, кер-
ла дин цуьнга шег дитийта
луш баравуш. Ислам-дин ма
кхайкхад аьлла, Элча (Деле-
ра салам-маршалла хуьлда
цунна) бертавало, Рабиатан
клант Гутбат вахийтира цар
тлаккха. Кабатана уллех ла-
маз деш волчу Элчанна (Де-
лера салам-маршалла хуьлда
цунна) тлехкечира Гутбат. Цо
хуьна йукъах а кирхъа ду.
Хъайн Исламие, аха тхайн
Имам йий йу». Ах ала
(цаьрга, хIай, Мухьаммад):
«Бакъсал а, со-м адам ду
шу сання, соьга вахъйун-
ца (Делера болчу хаамца)
хайитина шун Дела цхьаь
вуйла. Тедерза Цунна (ий-
манца, муьтIахъ хиларца),
Цуьнга (шайна) гечдар
деха (хIинциалц шавь лети-
йначу кьиношна). Бала
бу-кх (Газар ду-кха) Дел-
ца накъостий лъоццарна.
Шавь закат ца луш бол-
чу. Эхартах (Говторох а,
хьесапах а, бекхамах а) ца
тешаш бу уьш. Бакъсал а,
иймандиллинарш а, дика
Имам йиннарш а - царна
хедар йоцуш йал йу (хедар
доцу йалсаманин нилматаш
ду)» (Къуръан, 41 сурат, 1-8
айат).

Мустіафа доьшуш Іийра
лекхаволчу Делан даша те
кхаччалц:

«Цуьнан Iадаматех йу
буйса а, де а, малх а, бутт а.
Сужуд ма де малхана а, бат-
тана а, аш сужуд де Далла,
Ша уьш кхоьल्लीна волчу,
шаш Iабадат деш делахь»
(Къуръан, 41 сурат, 37 аят).

Таккха Элчано (Делера
салам-маршалла хуьлда цун-
на), Къуръан дешаран сужуд

«Бисмиллахиррохьма-
ниррохыйм. Хьа-мим
(жайна) охьадессар (ду
хIара) кьинхетам духха
болуш волчуьнгара. Жай-
на (ду хIара), шен аяташ
(Пайхамарийн дийцаршца
а, хьехамашца а, шарIан
хьукнамашца а) кьастийна
долу, Iаьрбийн (маттахь)
дешар а долуш, кхеташ
долчу кьоман (кхеташ бол-
чу нахана лерина а долуш,
Iаьрбийн мотт хууш верг
бен цуьнан кьайденна тIе
а кхуьур воцуш). (Муй-
ма нахана) кхаьбохьург
а, (цатешачарна) кхерам-
ча а (ду хIара Кьурьан).
Царех (Делац наькостий
лавиначарех) духхалберш
дIабирзира ца хезаш (и кьо-
бал ца деш). Цара элира:
«Тхан дегнаш кьевлина ду
ахьа тхо шегә кхойкучух,
тхан лергаш чохь кьорьал-
ла йу, тхуна йуькахь а,
дIаьрбийн кьайденна тIе а
кхуьур воцуш».

йацара уьш, йа жиннала ма
дацара иза. Ас бохург дейша,
шен лужург дан Іадвитийша
и стаг. Шайна лаахь, пето
хийша цунна. ВаллахІи, по
дуййиш долчух дуьнен чохь
йоккха тлаьхь хир ма йу. На-
гажь Іаьрий цул толахь, ш
цунах паргІатдевр ма ду, иза
толахь, цуьнан толам шун то-
лам ма бу (Іаьрий сий хир
ма ду), бахам оьшуш, лоьхуш
вац иза: цуьнан доллахь дерг
шун хир ма ду». Цара элира
Іутбате: «Мухьаммада шен
кьамелата Іакъам бина, дер-
риг идицина хьуна?» По эли-
ра: «Ас сайна хетарг длабох
шубга, дан шайна лужург дев».

Кхидла ыаш шөлөчүх
гүлүлакх аа чхилла, цара
Элчане (Делера салам-
маршалла хуылда цунна) ола-
вовшрийн Ибадатехү дакыла-
ца деза вай: оха хьан Далла
Ибадат дийр ду, тлаккха аш
тхан деланашна (суьрташ-
на) Ибадат дан лез. Церан-
дашна жоп луш, Дала Мух-
хаммаде Къурънан сурат
доссод: «Ахь ала (хлай, Мух-
хаммад), хлай, (Делах) цо-
шарш: Ас Ибадат да аш
Ибадат дечунна (суьрташ-
на). Шу а дац Ибадат деш, ас
Ибадат дечунна (Аллахлан).
Со а вай Ибадат дийр до-
луш, аш Ибадат дичануна.

лех а пайдазца, хъайна клант
 вен цунах. Тхуна Муххаммад
 сख्याло, шен дин хийцина
 воу, шен дайша лелийнарг
 датесна воу, шен къам,
 шен нас шина декье бекъна
 воу, уыш берриге а хъекта
 доцуш лерина воу. Муххам-
 мад тхогъа вен сख्याло. Цуь-
 нан метта хлара стаг длаца.
 Цхъанна духъал цхъаь ву
 хъуна». Абу-Талиба олу:
 «Цхъамна а къобалдйир до-
 луш хлума дац аш дуьйцург.
 Шайн клант соьга къабайта
 сख्याлу ву аш, сайниг шайга
 вейта боху аш. Иза цахиндерг
 ду, хлума хилах а, къобал
 дан йиш йоцуш хлума ду
 ца. Эмкэл шен йоцу клорни
 йеъаш, цунана тгелгерташ ги-
 ний шун?» Цара олу цуьнга
 тлаккха: «Тхаш ала декхар
 дерг длабоху оха хъогъа,
 хгетте а, оха бохург цха
 а хлума къобалдан лууш
 вац хьо». Абу-Талиба эли-
 ра: «Аш сун духъалдовла
 дартбина. Шайна луьург
 де. Муххаммад ас датосур
 вац шун». Тлакха члогла
 овгзабахара къурайшини
 тхъамданах, хлора тайпано
 шайна йукъерчу бусалба-
 нашна тайзурш дан долийра
 йуха а. Ислам длатаса бо-
 хуш. Абу-Талиба шен нас
 тгелугбйна, хилларг дла а

ламалыйяр дита бохуш, кхайк-
хамаш беш вара шена талзастар
да, ша сийсизвар а тергал
ца деш. Цатешачеран цуьн-
ца долу мостагаллаа кхин а
ЧIагIаДеллера, хьагI лавьнера
цара Мухьаммадаца (Деле-
ра салам-маршалла хуьлда
цуьнна). Вовшашна (йохье
буьйлуш) гIо деш, Элчанна
(Делера салам-маршалла
хуьлда цунна) зенаш деш,
иза балехь лагтош бара уьш.
Паткха Абу-Талиб волчу
бабахана, цуьнна элзира царэ:
«Хьо ханна воккха а ву, тху-
а ханна йуктахь хьагIалла дечех
а а ву. Охьа кхайн вешин клант
сасацве аьлча, и шен дин ма
кхайкхайдаца цуьнга аьлча,
саса ма ца ви ахь. Тхо иштта
Iадийр дац хьуна, оха сатор
ву хьуна иза. Охьа цуьнца
гIом бийр ма бу, цуьнца
бертахь волчу хьовца а бийр
вуьт гIом. Йа хьо лийр ма ву,
ийа тхо лийр ма ду», - аьлла,
арабевлла дIабаханера уьш.
ЧIагIа гатевлла, хьере хилла
хьовьзвара Абу-Талиб. Ша
оццул лоруш долчу шен кьо-
макх муха хедар ву ша, аьлла.
Шен берел а духкавезаш волу
Мухьаммад (Делера салам-
маршалла хуьлда цунна)
цаьргага Iазан дайт а, вейта
а муха вуьтур ву ша, аьлла.
Паткха иза схьа а кхайкхий-
тина, элзира цо: «ХIай, сан ве-
шин клант, хьан кьам деьнера
со волчу, ахь шайца а, шайш
дечу Iибадатца а чIир лаьнна
боху-кх цара, сан а, хьайн
а ойлэ йехьа, сан дIабахьа
инницкIоху мохь суна тIе ма
биллахьа». Мухьаммадана
(Делера салам-маршалла
хуьлда цунна) хаделзира шен
девешехь долу хьал, цунах
долголузш вара Мухьаммад
(Делера салам-маршалла
хуьлда цунна). Ша ларван
кххин ницкь ца кхьачна, шен
деваша мостагIашна ша
дIаваля воллу хьуна аьлла, да-
гIатесира цунна. Цо хIун дан
дезара, цунна бакьвал а хууш
ма дара, шена тIедиллина
ГIулхакх (Пайхамаралла)
цукьддаккха ша декхарий-
лахь вуйла! Цо Паткха шен
девеше элзира: «Сан деваша,
суна хьо мел духкавеза, ас
хьо мел лору ма хаьа хьуна.
ХIетте а, Делан омира - Пайха-
маралла - дIатаса йиш ма йац
сан. ВаллахIи, и болх бита
дIаьхьа цара суна аьтру куйга
малх сьабелча а, аьтру агIор
буьтт сьабелча а, и болх ца
бIитична, суо лийриг хилча
а, буюьтр ма бац ас. Дала
Шен дин дIахIоттадаллац, и
дIадаржадаллац буюьтр ма бац
дIаьхьа, - аьлла. Паткха Элча
(Делера салам-маршалла
хуьлда цунна) вилхира, хьала
а гIаьттина, давахьа велира.
«ХолчахIоьттина Абу-Талиб
ТIаьхьа кхайкхира цунна.
Цо элзира: «ХIай, сан клант,
дIагIагIой, хьайна бакьахьа хет-
тарг дийца. ВаллахIи, ас хьо
дIагIотсур ма вац, хьуьа хилхьа
а, со хьовца цхьаьна хир ма
дуйлу». Делера кьинхетам а,
мармаршо а Iуьнан Элчанна Му-
хьаммадана хуьлда, цуьнан
доезална, цуьнан асхьабашна
хуьлда!

С. Муртазаев

ТАХАНА ПОЪМАРЕХЪ

2-гІа аґІо

КОМАЪРШАЛИН ДОЗАЛЛА

«Шегэхь тымлах хлума доцуш волу кьеп-миска кIезиг долчух тымл беш хила веца. Хьал долуш верс сугара доцуш, дикачу Шуллакшамша харс йети, комафрий хила веца. Баккьал, комафрий хилар пайхамарийн Шуллакшехь ду (Дегера салам-маршалла хьылда царна), декьахиларин билгалонех ихьа билгало йу. Комафрийла йалсаманин ханнех хен бу, шен гьаинаш дунеп чохь долуш. Шехт тасавеллар, шеп да хьеллаварш йалсаманин чу евуьзр еу ю.

Ислам – иза Лекха волчу Аллахан дин ду. Комаршалла а, хаза Гиллакх а доцург цуьнца доглуш дац. Делан ихьа а эвайлах килла вац комаршалла а, хаза Гиллакх а шегьах долуш бен. Комаршалла а, хаза Гиллакх а Лекха волчу Далла дукхадезна ду. Блармецигалла а, Гиллакх цахилар а Дела резацовург ду.

Веза-Сийлахь волчу Дала, Шена цхьанна дика дан лиъча,
нехан хьашташ цуьнга дохку.

Асхьабех цхьамма:
«ХIай Делан Элча, йалсамани вуьгур волчу Iамална
тIенисвехьа со», – аьлча, Делан салам хиларо: «Йалсамани
вуьгуш дери – йаахIума йаор, салам диржор, хаза дош
алар ду», – аьлла.

Баккъл, Лекха волу Аллах! йаах!ума йааш волух ма-
ликсиа хьалха дозалла деш ву, комьарша долчу шенна
Текхохкаделла Делан беркат а, ришкьа а ду. Делан салам хь-
иларо авлла (маъна): *«Баккъл а, Аллах! комьарша ву, ко-
маршалла а, хаза Гиллакша а деши, воп Гиллакша иа
деши ву»*. (Пабарани, Бах!лакш)...)»

3-гІа аГІо

ИМАМ АХЪМАД

«Имама Ахмада хусамнана тлаьхьо йалайо, шовзткьа шарал хьалаваалча, Илма Иамаш а, цуьнна беш болчу балхо а далаьнна волуш. Цуьнан дукьхарлера хусамнана Умм Аби Габбас бинт аль-Фадль хилла, цаьршиннан клант хуьлу, Салах кье туьлуь цунна. Иза Галамат чоьга дика а, муртлах а хуьлу Ахмадна. Имама цуьнан хьокьех олу: «Умм Са-лакьна цьхаьна ткье итт шо хан йаьккхира охашимма, цкьа а йукьаметтги галияьлла, дош-дашера даьлла, галморзахалла ца йеана тхойшинна йукькь».

Цул тӀаьхьа Ӏаьрбех йолу Райхъанат цӀе йолуш зуда йа-
лайо Ахьмада. ӀабдуллахӀ цӀе йолуш кӀант дуьненчу волу
цаьршиннан.

Дуьххьара Умм Салах а, павхьо Райхьанат а Дақжелла.
Хьусн це йолу гарбаш оьцу Ахьмада. Царьшиннан Зайнаб
Умм Иали а, Хьасан а, Хьусайн а (Хьасан а, Хьусайн ша-
лавина хуьлу, ший а жима волдуш дақжелла), Хьасан а,
Мухьаммад а, Саид а дозалхой хуьлу.

Ахьмадан халхара доьзалхо Салахь ву. Шена мугтлгах а волуш, кхетам хиларца а духкавезаш а, лоруш а хуьлу иза Ахьмада. Салахьах дика Йеламстаг а, факхил а хуьлу. Шен дегара дукка а пайде а, беркате а белхаш длабаржабо Салахь, кьасттанна юридикан Илманан аглор. Салахь барам боцуш комаршонца билгалволу, цуо кхобуш дукка а нах хуьлу. Асфанахь кьеда Хлоттаво Салахь, шен кузткье кузларга шон долеш цигахь кьалха а кьелха. Салахьан шен во! Зухлайр а хуьлу воккха Илманча, факхил. Зухлайра шен дегара, иштта кхиьболу Йелманхара дукка а хьадисан йаздо, цуьнан хьадисийн зе тешаме а лору Йелманча...»

4-гІа аґІо

ГРОЗНЕНСКИЙ НЕФТЯНОЙ – ЛЕГЕНДАРНЫЙ ВУЗ

«Грозненский нефтяной имеет богатую историю основания, развития и становления. Необходимость его создания появилась с острой нехваткой кадров для нефтяной промышленности страны, которая возникла в 20-е годы прошлого столетия...»

В ГАЗЕТЕ ИМЕЮТСЯ ПЕРЕВОДЫ СВЯЩЕННЫХ ПИСАНИЙ, ПОЛАГАНИЕ КОТОРЫХ В НЕЧИСТОЕ МЕСТО ПО ШАРИАТУ НЕ ДОПУСКАЕТСЯ.

КОМАЪРШАЛЛИН ДОЗАЛЛА

Шегахъ хьолах хIума до-
цуш волу къен-миска кIезиг
долчух тоам беш хила веза.
Хьал долуш верг сутара во-
цуш, дикачу гIуллакxашна
харж йеш, комаърша хила
веза. Баккъал, комаърша хи-
лар пайхамарийн гIиллакxех
ду (Делера салам-маршалла
хуьлда царна), декъалхила-
ран билгалонех цхьа билгало
йу. Комаършалла йалсаманин
ханнех хен бу, шен гаьннаш
дуьнен чохъ долуш. Шех таса-
велларг, шен га схъалаьцнарг
йалсамани чу вуьгур ву цо.

Ислам — иза Лекха волчу
АллахIан дин ду. Комаършал-
ла а, хаза гIиллакx а доцург
цуьнца догIуш дац. Делан
цхьа а эвайяь хилла вац ко-
маършалла а, хаза гIиллакx а
шегахъ долуш бен. Комаър-
шалла а, хаза гIиллакx а Лек-
ха волчу Далла дукхадэзна ду.
БIAьрмецигалла а, гIиллакx
цахилар а Дела резавоцург ду.

Веза-Сийлахъ волчу Дала,
Шена цхьанна дика дан лиьча,
нехан хьашташ цуьнга дохку.

Асхьабех цхьамма:
«ХIай Делан Элча, йалса-
мани вуьгур волчу Iамална
тIенисвехъа со», — аьлча,

Делан салам хиларо: «Йалса-
мани вуьгуш дерш — йаахIума
йаор, салам даржор, хаза
дош алар ду», — аьлла.

(Пабарани)
Баккъал, Лекха волу АллаxI
йаахIума йаош волчух мали-
кашна хьалха дозалла деш
ву, комаърша долчу цIенна
тIекхохкаделла Делан бер-
кат а, рицкъа а ду. Делан са-
лам хиларо аьлла (маъна):
«Баккъал а, АллаxI комаър-
ша ву, комаършалла а, хаза
гIиллакxаш а дезаш, вон
гIиллакxаш ца дезаш ву».

(Пабарани, БайхIакъи)
Делан Элча (Делера кьин-
хетам а, маршо а хуьлда
цунна) Веза-Сийлахъчу Де-
лан новкъахъ, Цуьнан динан
гIуллакxехъ чIогIа комаър-
ша хилла. Шега дехначу
хIуманна цкъа а хIан-хIа аь-
лла дац цо. Цкъа шега дехна-
чунна сагIина хьажийна дол-
чу уьстагIех дукха уьстагIий
дIаделла хилла Делан салам
хиларо. TIAккха, оцу стага
дIа а вахана, шен нахе аь-
лла: «ХIай нах, ийман дил-
лийна, баккъал а, Мухьам-
мад кьовьлах ца кховруш,
сагIадоккxуш ма ву».

Делан салам хиларо аьлла
(маъна):

«Баккъал а, комаърша верг
АллахIана гергахъ ву, наха-
на гергахъ ву, йалсаманина
гергахъ ву, жоььжахатина ге-
нахъ ву. Баккъала, бIAьрмециг
верг АллаxIана генахъ ву, на-
хана генахъ ву, йалсамани-

на генахъ ву, жоььжахатина
гергахъ ву. Комаърша волу
жехIил стаг бIAьрмециг вол-
чу Iеламстагал а Далла дук-
хавезаш ву».

(Тирмизи)
Иштга, Делан салам хиларо
аьлла (маъна):
«Дика хIума де цунна

хьакъ волчунна а, хьакъ воц-
чунна а. Хьакъ волчунна дахъ,
шен метта нислур ду хьан
иза, хьакъ воцчунна дахъ,
тIаккха а хьо ма ву диканиг
дан хьакъ». (Даракъутни)
Муьлхха а дика хIума дар
сагIа ду, диканиг хьовхуш
верг диканиг дечух тера ву.

Турпал-Иелин кIантана Хьа-
санна (Дела реза хуьлда пу-
шинна) шен къа-бала балхош
всанчо шен бедарна тIера йома
оьхьна хилла. Цо аьлла: «Хьан
хьашт кховчушхилла-кх».

ТIаккха цхьамма аьлла:
«ХIай Делан Элчанан (йоьIан)
кIант, ахъ, цуьнан йомане
а хьаьжна, йомин бараме
хьаьжжина жоп деллехьара».

Цо аьлла: «Ас цуьнан йома
таллалц и сайна хьалха сий-
саз хилла лагтарна Дала сайга
барт хаттарна кховру со».

Ибн Саммака аьлла: «Ди-
канах маърша нах ца оьцуш,
ахчанах леш оьцуш волчух
цецволу со».

Хьо нахаца дика хилахъ,
нах хьоьца а дика хир бу, хьан
гIуллакxна дIахIиттина хир бу
бохург ду иза.

Хьусайнан кIанта Iелас
(Дела реза хуьлда цушинна)
аьлла:

«Комаърша стаг доьху-
чарна сагIа душ верг вац,
Комаърша стаг, Лекха вол-
чу АллаxIана хьалхакъ шен
декхар кховчундеи, Цун-
на муьтIахъ болчу нехан
гIуллакxехъ лаьттайш верг ву».

Хьасануль-Басрига (Дела

реза хуьлда цунна) хьаьттина:
«Комаършалла хIун йу?»

Цо аьлла: «Иза Веза-Сийлахъ
волчу АллаxIан новкъахъ хьайн
хьолах харж йар ду».

«БIAьрмецигалла хIун йу?»

— хьаьттина цуьнга.

Цо аьлла: «АллахIан нов-
къахъ харж ца йеш, хьайн
хьал сацалар ду».

ЖаIфар ас-Садикъа (Дала
кьинхетам бойла цунах) аь-
лла: «Хьекъалал пайде хьал
дац, жехIил (бодане) хиларал
йоккха Iосалла а йац, дагавал-
ларе кховчуш гIо-накьосталла
а дац».

Ибн МасIуда (Дела реза
хуьлда цунна) аьлла: «Хьо
хьайн даьхни нIAьнеша ца дуу-
чохъ а, кьуй тIе ца кховчуохъ а
хила дууш велахъ, сагIина ло».

Ахьнаф бин Къайса, цхьа-
на кьонахчун карахъ дирхIам
(дато ахча) а гина, и хьенан ду
аьлла, хьаьттина хилла. Цо, шен
ду, аьлла. TIAккха Ахьнафа:

«Хьан карара дIадаллац,
и хьан дац, — аьлла. — И ахъ
сеца мел до, хьо цуьнан ву,
ахъ дикачу гIуллакxехъ цунах
харже йахъ, тIаккха и хьан
ду, Далла гергахъ хьуна карор
долуш ду», — аьлла.

САГИИЦА ДОЛУ БЕРКАТАШ

КIезиг долчу сагIано а
доккxачу вонах ларво.

Делан Элчано (Делера
кьинхетам а, маршо а хуьлда
цунна) аьлла: «ЖоььжагIийх
ларлолаш хурманан ах сагIина
лой а». (Бухари, Муслим)

Хьанал къахьегна даьккхин-
чу ришкъанах делла сагIа Лек-
хачу Дала алсамдоккxу.

Делан салам хиларо аь-
лла (маъна): «Цхьана а бу-
салба стага ша цIена (хьа-
нал къахьегна) даьккхинчу
ришкъанах сагIа лур ма дац
(цIенаниг бен Дала кьобал
ца до), Дала иза схъа а эцна,
шух цхьамма шен жима бер
кхиорах терра кхиош бен,
хурма, Ухьуд-лам санна
(йоккха) хилла дIахIотталц».

(Бухари, Муслим)
СагIиша хьал ларлар хуьлу,
цомгашчарна дарба а хуьлу.

Делан салам хиларо аьлла
(маъна): «Шайн хьал (цунах)
закат дIадаларца ларде, шайн

цомгаш берш (царна тIера)
сагIа даларца тобе, тайп-
тайпанчу баланашна дола дар-
ца дубхьало йе». (Пабарани,
БайхIакъи)

«Шайн цомгашчарна
сагIица дарба де» (БайхIакъи)
Къемат-дийнан кхерамах
а, балех а хьалхавоккxуш ду
сагIа.

Делан салам хиларо аь-
лла (маъна): «ХIора стаг
(Къемат-дийнахъ) шен сагIин
ИндагIехъ хир ву, нахана йукъ-
къехъ кхиэл йина йаллалц».
(Ибн Хьиббан, Хьаким)

СагIа баланех ларвеш йолу
дубхьало йу.

Делан салам хиларо аь-
лла (маъна): «СагIано вонан
кхузткъе итт неI дIакъовлу».
(Ибн Мубарак)

СагIаделларг Дала ларви-
на. Делан салам хиларо аьлла:
«Цхьана а бусалбано шен бу-
салба вешина духар духур ма
дац, цунна тIехъ цунах цуьрг

мел ду Лекха волчу Дала и
(сагIа делларг) ларвеш бен».
(Тирмизи, Хьаким)

СагIано Делан оьгIазло
дIайоккxу. Делан салам хила-
ро аьлла: «Къайлах деллачу
сагIано Веза-Сийлахъ волчу
АллахIан оьгIазло дIайоккxу».
(Тирмизи)

Къайлах делла сагIа цIенна
Делан дубхьа ду бохург ду
иза, рийаьана (гайтамна) хила
йиш йоцуш.

СагIин мел веллачунга
дIакхочуш хилар тIечагIдеш
ду рогIера хьадис а: «Цхьа-
на стага Пайхамаре (Делера
кьинхетам а, маршо а хуьлда
цунна) аьлла:

«Сан нана цIеххьана йелла,
иза йистхилалуш йелахьара
(дийна йелахьара), цо сагIа
лур дара аьлла, хета сунна. Ас
цунна тIера сагIа делча, цун-
на мел хир буй?» Цо, - «хIаь»
аьлла, жоп делла.

(Бухари, Муслим)

Абу Заррас аьлла: «Сан
доттагIчо (Делера кьинхе-
там а, маршо а хуьлда цун-
на) ворхI хIуманца весет
дина соьга. Ас уьш дитина
дац, йа дубьур а дац. Цо ве-
сет дина соьга: миска нах
безарца а, царна гергахъ хи-
ларца а, (хьолаца) сайл эшна
волчуьнга хьажарца а, сайл
тоьлаш волчух цахьегарца а,
(кхечара) пе бетташ, хадош
делахъ а, гергарло леладар-
ца а, «ла хьавла ва ла кьув-
вата илла биллахI» (Дика а,
вон а АллаxIан лаамца бен
хила йиш йац) дукха бахарца
а — баккъала иза йалсаманин
хазнех ду, нахе цхьа хIума
цадехарца а, Делан новкъахъ
цхьамма а Iоттабаккxам барх
цакхерарца а, къаьхъа делахъ
а, бакъдерг аларца а». (Ахь-
мад, Ибн-Хьиббан)

Самаркъандис дийчина:
«...Бусалба къехой безаш
хила веза, ша хьал долуш ве-
лахъ а; къехой безарехъ Элча
(Делера кьинхетам а, маршо
а хуьлда цунна) везар долу
дела, Лекха волчу Дала Шен
Элчане къехой безарца а, цар-
на гергахъ хиларца а омра
дина хиларна а». Иза Лекха
волчун дашехъ ду (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).
Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ
(ХIай Мухьаммад) шайн Дела
везаш, Iуьйранна а, суьйранна
а шайна доланашца Цуьнга
боьрзуш болчаьрца. Хьайн ши
бIAьрг дIа ма берзабе царах
(дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

КЪЕХОЙН ЛЕРАМ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар, Цо,
Веза-Сийлахъ ву Иза, айат
доссийра (маъна):
«Хьайн деIгI сапада ахъ шай-
на Дела везаш, Iуьйранна а,
суьйранна а шайн доланашца
Цуьнга боьрзуш болчаьрца.
Хьайн ши бIAьрг дIа ма берзабе
царах (дIа ма таса уьш) дуьненан
хазала йезаш. Хьо муьтIахъ

асхьабаш а хилла (Дела реза
хуьлда царна).

Хьоладас аьлла TIAккха:
«Баккъал, тхо сийлахъ нах
ду. Тхо хьо волчу чудаьхкича,
хIорш арабахакъа. Церан хьо-
жано зен до тхуна, йа тхуна
къаьстина цхьа мажлис йе-
хьа».

Лекха волчу Дала дикки-
ра TIAккха уьш арабахар,

БУСАПБА ДИНАН ИПМАНАН ДАЙН ИСТОРИ

ИМАМ АХЪМАД

*Йуьхь йеина №14.2025.
Чаккхе.*

И м а м а А х ъ м а д а хIусамнана тIаьхьо йалайо, шовзткха шарал хьалавалча, Илма Iамош а, цуьнца беш болчу балхо а дIалаьцна волуш. Цуьнан дуьхьхарлера хIусамнана Умм Аби Iаббас бинт аль-Фадль хилла, цяр-шиннан кIант хуьлу, Салахь цIе туьллу цунна. Иза Iаламат чIогIа дика а, муьтIахь а хуьлу Ахьмадна. Имама цуьнан хьокьехь олу: «Умм Салахь-ца цьхаьна ткье итт шо хан йаьккхира охашимма, цька а йукьаметтиг галйаьлла, дош-дашера даьлла, галмор-захалла ца йеана тхойшинна йукьсе».

Цул тIаьхьа Iаьрбех йолу Райхьанат цIе йолуш зуда йалайо Ахьмада. IабдуллахI цIе йолуш кIант дуьненчу волу цяршиннан.

Дуьхьхара Умм Салахь а, тIаьхьо Райхьанат а дIакхелха. Хусн цIе йолу гIарбаш оьцу Ахьмада. Цяршиннан Зайнаб Умм Iали а, Хьасан а, Хьусайн а (Хьасан а, Хьусайн шалавина хуьлу, ший а жима воллуш дIакхелха), Хьасан а, Мухьаммад а, Саид а доьзал-хой хуьлу.

Ахьмадан хьалхара доьзал-хо Салахь ву. Шена муьтIахь а волуш, кхетам хиларца а духхавезаш а, лоруш а хуьлу иза Ахьмада. Салахь дика Iеламстаг а, факхьI а хуьлу. Шен дегара дуккха а пайде а, беркате а белхаш дIабаржабо Салахь, кьаьсттана юридикан Илманан агIор. Салахь барам боцуш комаьршонца билгалволу, цуо кхобуш дуккха а нах хуьлу. Асфханехь кьеда хIоттаво Салахь, шен кхузткье кхозлагIа шо долуш цигахь кхалха а кхелха. Салахьан шен воI Зухайр а хуьлу воккха Илманча, факхьI. Зухайра шен дегара, иштта кхиболчу Iеламнахера дуккха а хьадисаш йаздо, цуьнан хьадисийн зIе тешаме а лору Iеламнах.

Имаман шолгIа воI IабдуллахI хуьлу. IабдуллахI а Илманехь дика кхетам болуш, изс меттара долуш хилла. Хьадисийн а, юридикан а Илманехь ша чIогIа хиларе терра, шен дегара и Илма дIахьоху цуо. IабдуллахI дIакхелха 290-чу шарахь, вешин кIанта Зухайра имамаллехь доктан ламаз а дой дIавуллу иза «Баб-ат-Тибн» кешнашкахь.

Ахьмад дIакхалха шовзт-кье итт де дисинчу хенахь дуьнгенчу ваьлла волу Саид Куфатехь кьеда лаьтта цьхана заманахь.

Имам Ахьмада ша жайнаш йаздина а дац, цьха «Муснад» доцург. Иа цунна лаа а ца лаьара шен жоьлаш а, ойланаш а, кьамелаш а, хьехамаш а дIайазбан. Ахьмадан «Муснад» доцург, кхи-долу жайнаш дерриге а и дIакхелхинчул тIаьхьа, цуьнан хиллачу мутаIеламаша дIайаздо. «Муснад» чохь Ахьмада гулдина цьхадолу хьадисаш кхечу жайнашкахь дан а дац, хIунда аьлча, имам кхечара дIайаздина доцу хьадисаш шайн зIенаца талла а толлуш, уьш йаздо.

Шен ткье йалхитта шо долуш воIало Ахьмад «Муснад» вовшахтоха. Цуо гулдо ворхI бIе эзар хьадис, ша дуьне мадлу бусалба нехан мехкашакхула Илма Iамош, хьадисаш лохуш лелаш волчу хенахь. Царах ткье итт эзар хьадис хоржу цуо, ши бIе дезткье кхаа Iеламстага схьадийцина долу. Уьш цуо хIор а шена-шена кехата тIехь дIайаздо. Ахьмада уьш шен кIанте IабдуллахIе дIало, вовшахтухуш цьхана жайне дерзаде, олий. Иштта и жайна йаздо Ахьмада, ша жайнаш йаздар дезаш воццухеь, кхана-лама, тIаьхьа тIехьуьчу нахе царах пайдаэйтия, хьадисаш хууриш дIа а бевлла, зIе йуй, йаций бохуш шеконаш ца

хилийтархьама. Дуьненчохь йоккхучу ханна, ша гулдина хьадисаш, йух-йуха талламаш а беш, болх бо имама, жимма шеко кхоллалуш мел нисло.

«Муснад» йаздарехь а, иза умматехь даржорехь а болх бинарш дукхахьолахь

йукьайаьккхина йолу харцо тIелаца, дIакхайкхайе, бо-хуш. Цунах лаьцна дуккха а дехха дийцарш ду. Ахьмадан кIенташа дийцарца, оцу таIзарх лаьцна дуккха а йаздина Хьафиза Iабдуль Панис (аль-Макьдиси). Имам

Наср аль Хузаи».

Оцу пхеа имама Кьурьан Дала Шен Элчане (Делера салам-маршалла хуьл-мадан кIенташа дийцарца, оцу таIзарх лаьцна дуккха а йаздина Хьафиза Iабдуль Харцонна. Иштта, Ахьмад

ашIари Iеламнах бу. Царах уггаре нийса а, меттара а белхаш бинчех лоруш ву Шайх Абу аль-Хайр ибн Iабдул-Кьадир аль-ХатIиб («аль-Кьадириййа»), Шайх IабдуллахI ибн Салим аль-Басри аш-ШафиИ («Дар аль-Кутуб»), Уггаре а гIарадаьлла жайна шен зIенаца охьадана: Ахьмадера (ибн Хьанбал) цуьнан воIе IабдуллахIе, IабдуллахIера Абу Бакре (аль-Кутайи), цуьнгара Абу Iеле (ибн Музхиб), цуьнгара Абу аль-Кьасиме (ибн аль-Хьусайн).

Абу аль-Кьасим ибн Iасакир – воккха Iеламстаг ву, ашIари а волуш. Цуо йаздина «Тарих ад-Димашки», «Табийн казиб аль-муфтари», кхин а дуккха а жайнаш. Ибн Iасакира болх бо «Муснад» жайни тIехь. Иштта Абу Муса аль-Мадинис а, Абу Iали аль-Хьадладера а, Абу Нулаймера а (аль-АсбахIани), Эзар шерашкахь ашIари болчу Iеламнаха доккха дакьа лоцу Имама Ахьмадан «Муснад» жайна даржорехь, жайнин шархь дарехь, цунна йечу кхийсаршна духьало йарехь, кьаьсттана Ибн Хьа-жара Iаскьаланис йаздинчу жайница а «Аль кьауль аль-Мусадда фи Муснад аль-имам Ахьмад».

Имама Ахьмада бинчу некаяца йаздина жайнаш: «Фадаиль ас-сахьаба», «Аль-ВарI», «Ахькам ан-ниса», «Аль-Iашраба», «Масайли». Ахьмадан мутаIеламаша, имам дIакхелхинчул тIаьхьа, цуьнан масалш, жоьпаш тIехь долуш йаздина жайнаш: «Масайль» IабдуллахI ибн Ахьмад, «Масайль» Салахь ибн Ахьмад, «Масайль» ибн ХIани, «Масайль» Абу Дауд, «Масайль» аль-Кавсадж, «Аль-илалъ фи маIарифат ар-риджалъ» IабдуллахI ибн Ахьмад, кхин дуккха а.

Ткьа шарахь сов баккхий баланаш лайна Ахьмада Iелалан агIор, амма иза кьар ца вало цьарга, шен ойланна а, сацамна а, Илманан хье-жамна а тIера ца волу имам. Цунна тIехь ца беш ницкь ца буту оцу заманахь хиллачу кхаа халифа: Маьмуна а, МуIтасима а, Васикьа а. Набахти чу а воьллина, тайп-тайпана ницкь беш, хьийзаво иза, шашь динехь

Ахьмад хьийзоран коьрта-чу бахьанех хуьлу халифа Маьмуна Iеламнахе Кьурьан кхоьллина жайна ду ала бо-хуш. МуIтазилиташ баьржа оцу заманахь, царах берш халифан гонехь хуьлу, цуьнан накьостий, цара тIелаткьам бо цунна. МуIтазилитех Кьурьан кхоьллина жайна ду аьлла уггаре а хьалха волавелларг ДжаIд ибн ДирхIам хуьлу. ХIарун Рашида ша халиф волчу хенахь омра а дой во-йту, динах кьаьстина, тилла волу ДжаIд. Амма, ХIарун дIакхелхинчул тIаьхьа, цуьнан кIант Маьмун халиф хIоьттича, Iедалехь шайн орамаш тосу муIтазилиташа. Маьмунна го а бой, шайн зуламна кIелавуллу цара. Хьехархо нийсаниг харжар гуттар а мехала хуьлу. Маьмун дуьхьхара галваьккхи-нар а, цуьнан ойла хьов-зийнарг а цуьнан хьехар-хо хилла волу Аби Хьузайл аль-Иллаф ву. Шашь кчакам боллуш Iедалехь чIагIбелла бевлла аьлла хетачу хенахь, шайн лаамаш, хьежамаш чакхбаха буьйлало уьш. Цера-лан лаамаш кхочушбан во-лало халиф волу Маьмун. Йуьхьанца нах шайн лаамехь буьту Маьмуна дин лело. Амма, ша дIакхалхале цьха шо хьалха муIтазилиташа карзахвоккхий, нуьцкьаха шайн хьежамаш Iеламнахе тIе а лаций, уьш дIакхайкхабе олий омра до. БагIадехь на-хана ша тIехIоттийна волчу шен накьосте ИбрахIман Исхьакье Iелмнах вовшах а тохий, тIелацийта олу. Халифан омра кхочушдеш, харц хьукма Iеламнахана дIакхайкхад Исхьакьа. Оцу гуламехь хуьлу Ахьмад бин Хьанбал а. Исхьакьа луьра дIахьедар до, нагахь санна дуьхьалваьлларг нислахь, ша кьиза таIзар дойтур ду, олий. Кхерам шайна тIех тилийтар Iалашо йолуш, дук-хахболу Iелмнах резз хуьлу оцу харцонна. Оцу тайпанчу харцонна «хIаь» алар цьхана а кепара хьекьало а, кхетамо а тIе ца лоцу пхеа имама. Царах хуьлу Ахьмад бин Хьанбал а (коьртанит), Мухьаммад ибн Нухь ибн Маймун, Нулайм ибн Хьаммад аль-Хазали (набахтехь дIакхелха), Абу ЙаIкьуб аль-Бувайти (набах-техь дIакхелха), Ахьмад ибн

а, Мухьаммад ибн Нухь а буржалш а тухий, зIенашца Тарсусе валаво. Делан пур-банца, Ахьмад тIекхачавале Маьмун дIакхелха. Набах-тийн неIарш Ахьмадан да-харехь схьайоьллу Маьмун дIакхелхинчул тIаьхьа, цуьнан ваша МуIтасим халиф хIоьттича. Иза шен ваша санна, муIтазилитийн тила-рехь хуьлу. Ша Делан динан бакьон тIехь хиларе терра, адаме лалур доцчу кепара доккха Iазап, таIзар лов Ахьмада йеххачу хенахь.

Ахьмадна а, МуIтасимна а йукькьехь дуьхь-дуьхьал хIоьттина кьовсам хуьлу. Илманца шен хьекьал кхо-чург цахиларна кьера волчу МуIтасима шайн «Iеламнах» ховшабо дуьхьал. Амма Ахьмадан дало баххаш а долуш, шеко йоццуш долчу тоьшал-лашца, МуIтасиман Iеламнах гIорасиз хуьлу кьовсамехь. ИбрахIман Исхьакьа олу: «ХIай Ахьмад, Делача чIагIо йеш боху хьоьга, хьайн дахар хIаллак ма дахьаьхара ахь, нагахь санна ахь МуIтасиман лаамаш тIе ца лацахь, цуо хьо туьраца-м вуьйр вац, амма на-лохькь ницкь беш, кхин маьл-хан а, беттан а серло ца гойтуш, хIаллаквийр ву хьуна».

Ахьмадан воIа Салахьа дуьйцу: «Сан дас дийцира, шена йетта шодмаш чуйеан-чу хенахь, цьарга а хьаьжна, уьш кIезиг а хетта, «Кхин а шортта схьачуйан уьш!» - олу чалтачашка. ТIаккха чалта-чашка омра до цуо: «Герга хила цунна!», - олий. Царах цьхамма герга а хуьлуш, шед туьйхира. Ахьмада олу цуьн-га: «Дала хьайн куьйгех вок-кхийла хьо!». Иштта хIоразза а цара шена мосазза туху, и олу Ахьмада. Оцу дийнахь вуьрхIиттазза шед туху цун-на».

Ахьмад шен хьежамашка-ра вохо гIерташ, шайн лааме верзоран Iалашонца кхерамаш туйсуьш, хьесталур, ницкь беш, массо а агIор таIзар до цара. Амма, шайн ницкьаша Ахьмад кхин йуха ца ваь-чакхича, хIорамма а шозза-шозза шед тухуш ницкь бойту халифа. Иштта цара ницкь бо, кхетамах ваьлла иза охьа-вожжалц. Ахьмадан и гIаддар цуьнан марха хилар бахьана долуш дара. Цу кепара Ахьмадна ницкь бо ткье бархI

баттахь. Имам шен бакьон тIера кхин ца ваьлча, догдуьл-лий цIавахуйту МуIтасима. Дукхадерг иза цIавахийтар, набахтехь Ахьмад дIа а кхел-хина, БагIадехь бусалба нах гIовттарна кхеравалар дара халифан.

Имама Ахьмада ибн Хьан-балан воIа IабдуллахIа дуьй-цу:

«Суна хезира сайн дас Ахьмада ибн Хьанбала сих-сиха олущ: «Дала кьинхетам бойла Абу аль-ХIайсамах. Дала геч-дойла Абу аль-ХIайсамана. Дала Шен боккхачу кьинхетам гечдинчех войла Абу аль-ХIайсам».

ТIаккха ас хьабтира: «ХIай сан да, и Абу аль-ХIайсам мила ву?»

Дас жоп ло: «Со лаьцна волчу хенахь, чалтачаша куьйгаш дIаскьа а озийна, шед йетта араваь-ккхиенера. Цьхана жимачу стага суна тIера бедар йуха а озийна хьабтира соьга: «Со везий хьуна?»», аьлла.

Ас жоп делира: «Iа везза!» - Со Абу аль-ХIайсам аль-Иайр ву, нехан кисана кхий-даш, хIуманаш лечкьош хилла волу. Халифан йозанашкахь, берхIитта эзарза йукьа хан а йолуьйтуш шед тоьхна аьлла билгалдина а долуш. Ощул сайна йитгина йолу шед ас лайна хьуна шайтIана ка-ларавахана, дуьненан белхаш бахьанехь. Ткьа хьо, Ахьмад бин Хьанбал - Делан а, Делан динан дуьхьа а кьахьобгуш, и бахьанехь лаьцна ву хьуна. Ахь сатохалахь Делан дуьхьа. Дуьненан белхаш бахьанехь ас тоьхна долу са Делан дуьхьа тоха хьуна хала хир дац хьуна.

Дас кхидIа а дуьйцура: «БерхIитта эзарза суна тоха кечинчуш шодах цьхана дий-нахь берхIиттазза тоьхначу хенахь, пачахьан хьадалча йукьа а ваьлла, халифа гечди-на цунна, вита иза Iад, аьлла дIахийицра со.»

Салахьа схьадиьцарехь, Ахьмад цIавеанчу хенахь, йуьйранна цуьнга хьажа лор вогу. Ловро олу: «Делах дуй бууш боху ас, эзарза шед

араволу маьждиге.

МуIтасима дIакхелхича халифатан куьйгалла Васикьан карадоьду. Ахьмадана хьукма дар йуха а карладоккху цара. Керлачу халифа шен кепара, хIилланца хьовзаво имам. Цу заманахь Ахьмадан сий-ларам кхин а сов бо наха. И ца де-зачу Васикьа доьхку имамана нах вовшахбеттар а, дарсац дала а, цьхана а шен куьйгал-лехь йолчу шахьарахь сацар а. Ахьмада муIтазилитийн харцонаш, динна йеш йолу новкьарлонаш, царах долу зулам доьзуьйту, и бахьана долуш дIаваккха лаьа халифа-на имам. Амма, хецца цунна новкьарло йан ца хIуттуш, иза эькхо гIурту халиф. Васикь дIакхалххалц Ахьмад шен цIахь чу а вулий кьайлаволу, наггахь шен накьостий бол-чохь а Iаш.

Васикь дакхелха пхи шо даьлча, цуьнан ваша Мутавак-кил хIутту халиф. Мутавак-кил дIахIоьттича Ахьмадан хьал паргIатдолу, кхин цька а хьовза ца во имам. Динехь йукьадаьхна долу зуламе хIуманаш лахьхийна дIа а дохий, суннат дIахIоттадо керлачу халифа. Ткьа Ахьмад умматехь нехан дегнашчохь чIагIло доьналла долуш волу имам а, Илманча а хиларца.

Имам Ахьмад оьгIазвоьду цьхана наха Далла ша кхоьл-линчу Iаламах, адамийн сибаташ, куьцаш дийца до-лийча. Дала Шен сийдолчу Кьурьанчохь ма-аллара а, Делан сийдолчу Элчане (Де-лера салам-маршалла хуьлда цунна!) шен хьадисехь ма-дийцара а, ша ма-дарра а Iаддита, кхин и хIума дийца а ца дуьйцуш, Далла тIехь доцу куьцаш а ца хIиттош, олу имам. Имам Ахьмадна цьха-на стага айт доьшу, «Дала Шен аьгто куьйга стигланаш дIахьарчор йу...» олущ, шен куьйга и сурт а хIоттош. Ша волччуьра, оьгIаз а воьдуш, кхокха а вой, хьала а эькхаш, мохь туху Ахьмада: «Дала дIадоккхийла (дIахадойла) и куьйг, Дала дIадоккхийла и бууш боху ас, эзарза шед

меттиг – иза шапалат (Дала Шена тIелацар) дар ду».

АшIари а, хьанбали а охIланан хьокьехь Ибн Iасакира аьлла: «Имам Ахьмад бин Хьанбална тIаьхьабозуш болу нах данма а бидлат охIланна дуьхьало йечу хенахь ашIари болчаьр-га орца доккхуш а, цьаргара накьосталла лохуш а хилла. ХIунда аьлча, бусалба на-хана йукькьехь тайп-тайпана питанаш дарьжинчу хенахь, динехь болу хьежамаш цьхаь-на боглуш, некь цьхаь хил-лар бахьана долуш, гуттар а ашIари охIланна хуьлу Ахьмадан Илманца болх беш болу Iеламнах.

Ахьмадан воIа IабдуллахIа йаздо: «Имам Ахьмаде хьаб-тира, Пайхамаран (Делера салам-маршалла хуьлда цун-на!) минбарна куьйгаш хьокь-хуш, цунна барташ дохуш, цунах беркат локьуш болчу нехан а, иштта цуьнан коша гонах а изза лелочеран хьокь-ехь а хIун эр дара ахь? И болх делийча Далла герга кхочур буй-те уьш? Имама жоп ло: Цьха а новкьарло йолуш вон хIума дац цигахь».

Иштта кхидIа а йаздо IабдуллахIа шен ден хьокь-ехь: «Суна гина, сайн дас Ахьмада цьхаьца цамгарш-ца, баланащца болчу шен гергарчу нахана жайнаш йаз-деш, мала а, дегIаца лело а. Иштта, цуо йаздора жайнаш доьзалхочух болчу зударш-на а, церам хьал халонехь а, кхераме а долчу хенахь, царна атто хилийтар лохуш АллахI-Делера. Иштта, суна хийлазза гина, Ахьмада хи тIехь Кьурьан а доьший, цом-гашчуьнга иза молуьйтуш а, коьрта тIе дуттуш а. Пайхама-ран (Делера салам-маршалла хуьлда цунна!) коьртах долу чоьш шен бетге а хьощ, царна барташ дохуш а гина. И чоьш шен коьрта тIе а, бIаьргашна тIе а дохкий, уьш йуха хи чу а дохкий и хи молуш а, цуьнца дарба деш а шена».

Имаман Ахьмадан цьха-долу масаллин аларш даладо тахана а бусалба наха:

тоьхна нах ма гина суна амма церам хьал дуккха а гIоли ма дара кхуьнчул а. Хьуна тIехь йинарг йоккха кьизалла йу, адамо йан а ца тарлуш. Ахьма-дан дегIах йевлалчу дилханан кескаш дIа а йохуш, чевнашина вуьрхIиттазза шед туху цун-на».

МуIтасим ша Ахьмадца делийначу харцонна дохко а ваьлла, шена гечдар доьху. БагIадана тIехIоттинийа волу куьйгалхо сих-сиха локьлуьйту цуо Ахьмад волчу, цуьнан хьал-де хоьттуш. Ахьмадна жимма гIоли хилийи хьь-ча хазакхета халифана, ткьа нахана цунначул а чIогIа кхач хуьлу иза паргIатваьлча оцу чевнех а, балех а. Амма, имаман дегIа тIехь даккхий моьнаш а, аьрцнаш а дуьсу. Ахьмад массарна а кьингIера а воллий, шен Илма дIахьеха

«Цькаьцца цьхана хаттар-дан жоп даладе кхаа шарахь ойлайар гIоле карадо суна».

«ХIокху дахарехь цьха кIезиг дерг кчааме ду, амма и хьал совдаьлча, кчаамбацар (цатгар а)а совдолу».

«Бусалба динехь а, сунна-техь а нисвелла велларг–дер-риге а диканашкахь (кчааме а волуш) лийр ву».

«Нагахь санна шен дегахь цуо йемал деш долу хIума гича, цуо цуьнца кьамел дойла, луьралла а, шогалла а, вон дешнаш а допуш, хаза-оьзда, кIеда-мерза, иза кхета а мега. Ткьа нагахь санна иза ца кхе-хьата, тIаккха цуо Iавуьгтийла иза, хIунда аьлча да хийрачу нахах вац».

«СунахьинастагIа цьхана ва-лар–уттаре адагна син-тем луш дерг дуйла».

ИМАМ АХЪМАД

«03» «Суннат лардеп, цунна тӀаьхъа бозурш безийла хьуна, мел церан кхачамбацарш делахъ а. АллахӀа тхо а, шу а Шена дуьхьал ма дубгӀийла пхьаалехъ а долупш, суннат лардеп, цунна тӀаьхъа дозуш долупш бен. АллахӀа тхан а, шун а Илмане безам латтабойла, и Iамо хьекьал а, доьналла а, шовкь а лойла. Дала Шена дезачунна тӀехъ, Ша реза волчунна тӀехъ а латтадойла вай».

«Нагахъ санна хьайна цхьа дика хӀума дан дагалечача, сикхо иза кхочушдан, оцу йукьке цхьа новктарло йолале».

«Нагахъ санна АллахӀа хьайна дезачу хӀуманца кхидла а хьайна беркат дан лаахъ, айхьа Цуьнан дуьхъа йеш йолчу, Цунна йезаш йолчу Iамалшкахъ хадлаза латта а, кхин а соввала а хьажа веа хьом».

«Стаг йоIаца захало дийца волавелча, цо хьалха цуьнан хазаллехъ лаьцна хатта деа. Цара хастамца жоп лахъ, тӀаккха цуьнан динахъ лаьцна хатта деа. Нагахъ санна цара хастамца жоп лахъ, тӀаккха иза йалайойла ахъ. Ткъа нагахъ санна цара цуьнан

дин хаза дац (ледар, гӀийла ду) алахъ, хьом реза цахилар Делан дуьхъа хир ду хьуна. Ахъ ма хоттийла цкъа дуьхъара динахъ лаьцна, цул тӀаьхъа хазаллехъ, хӀунда аьлча, цара хазалла хестош жоп ца лахъ, цу хьолехъ хьан реза цахилар хазаллин дуьхъа хир ду, амма динан дуьхъа хир дац.

«Хьуо стентгахъ велахъ а, Далла тасбихъ (хастамаш) де, Дала хьан меттиг сийлахъ йийр йу хьуна дуьненахъ а, эхартгахъ а».

«ХӀокху дуьнено Iехийна галваккхарна кхочуруш, дийнахъ а, буса а Деле верзар дезаш (Iоли хеташ)ву со».

«Дай-нанойн лерам бар - кьиношна гечдеш ду».

«Бакьдерг дийцархьама, адамаш резахилар дитира ас».

Имама Ахьмада (Дала кьинхетам бойла цунах!) аьлла: «Суна хезира, Iуйайнан Суфйана олуш: «Делан гергара нах хьахийначу метте Цуьнан сийлахъ кьинхетам буссу».

Имам Ахьмад ша Делан гергара валий хиларча, караматаш а гучадийлина цуьнгара. Царахъ ду, имам дӀакхелхинчул

дуккха а тӀаьхъа, дуьйцу ибн аль-Джаузис, оцу заманакхерчу лакхарчу кьедас Iалис (Ибн Хьусайн аз-Зайнаби) дийдина аьлла, шен хӀусамехъ инзар йоккха цӀе йаьлла, массо хӀума а даьгнера, Имама Ахьмада йозанан хатта йаздина жайна доцург: Иштта, ИбнДжаузис олу: БагӀдадехъ хитӀе а даьлла (553 хӀ.ш.), сан массо а жайна хӀаллак хилар, цхьа Ахьмадан жайна доцург: Иза ша-мадарра дийна дисира».

241-чу шеран Рабиул-аввал беттан 1-чу буйсанна Ахьмад ибн Хьанбал лазаро лоцу. ГӀора дӀа а долий, цӀогӀа цомгаш хуьлу иза. Цуьнга хьожуш, дола до цуьнан Iанта Салахъа. Имам цамгаро лаьцна аьлла хаам нахана йукьке баьржа сикхонца, цунна тӀе зийарте а хӀуьтгуш, цунна маршалла доьхуш доланаш до цара. Iеламнахъ дийцарехъ, оцу дийнахъ МуIтасиман пачахьалехъ, цунна йетташ теш хиллачу наха, иза волчу а богий, цуьнга гечдар доьху. Ахьмад кьинт Iера волу массарна а. Ша кхалхале масехъ де хьалха цо халла олу: «Бераш схьакхайкха». Уьш, тӀе а богий, цунахъ кьахеташ,

гонахъ хьавьза. ХӀор а коьртахъ куййг а хьокхуш хьосту Ахьмада, баьргаш хихъу цуьнан. Оцул гӀора эшна, ша цомгаш волчу хенахъ ламаз ца дуьгу цуо. Цкъацкъа охьа а хитӀна, цкъацкъа охьа а вижна, ламаз до имама, Iанте ламаз оьцуш гӀо а дойтупш.

АбдуллахӀ ибн Ахьмада дуьйцу: «Сан да дӀавалале цхьа де хьалха шен бераш шена гонаха гудлара цо, церан хӀоранна а цӀераш а йохуш, кортош хьомстш, шен баьргехъ хитӀа долупш.

Имам Ахьмад дӀакхелхина 241-чу шеран Рабиул-аввал беттан 12-пачу пераскан дийнахъ. И де гӀайIане де хилла дӀахӀобгӀтира дуьненахъ а. Амма, Имама Ахьмад луш вара шех лаьцна берриге а дагалечамаш, гӀайIанашца лелор. Цуо кест-кеста олура: «Декъала ву ша наха вийцар Дала кьайладьккхинарг». Оцу дийнахъ хийра нахана йукькхъ гӀарвала лаар цунахъ ведла дӀелачунна тӀаьхъакхуьш хилар. Оцу дийно тӀеIагӀдлара, шен дегӀан лаамаш а, паргӀатонаш а йитина, Илманца кьа а хьомгуш, Дела везар а, Цуьнан нийсачу Iелалх

кхийринчуьнга Илманан лакхенаш а, Далла гергахъ тоьлла меттиг а кхочур йуйла.

Беннаш эзарнаш божарий а, зударий а, бераш а даьхкинера сийлахьчу Имамман Iодикайан а, оцу сийлахьчу Iеламстаге шайн лаккхара лерам а, сий а, безам а хилар дӀахайта а. Иштта хьахийна ду, Имам Ахьмадан докьан ламаз дан баьхкинчу нехан терахъ миллионе кхайна хилар.

Хьаьж даран муьрашкахъ ур-атталла Маккахъ оцул адам хаалелла ца хилла цу заманакхъ. И де суннатан толам баккхаран де дара, хӀунда аьлча Имам Ахьмад суннатан билгало а, байракх а хилла лаьтта. Цуьнан тезета баьхкинчу инзаре дуккхачу наха шайн терахьашца массо а зуламхошна а, галбевлачу нахана а гойту: «Бакьдерг дайма а тоьлла хир дуьла. Бакьдерг гуттар а АллахӀа-Делаца а, Цуьнан Къуръанца а, Делан Элчанан (Делера салам-маршалла хуьлда цунна!) суннатца а дуьла».

Вай массо а Делан ду. Цуьнга ду-кх вайн дерзар а.

Идрисов Ислам

АГУЕВ АДАМ (1977 – 2006)

Агуев Адам родился 24 апреля 1977 года в Ростовской области в многодетной семье. Окончил среднюю школу №2 села Гелдаган. С детства Адам был целеустремленным, ответственным и жизнерадостным ребёнком. После окончания школы поступил в Грозненский политехнический техникум, выбрав специальность «Экономика и управление в отраслях народного хозяйства».

В 1995 году женился, стал отцом четырех дочерей. Трудовая деятельность Адама в правоохранительных органах началась в самое тяжёлое время, когда в республике царили хаос и беззаконие. В это неспокойное время Адам не побоялся взять в руки оружие и, ежедневно рискуя жизнью, нести службу по охране правопорядка в регионе. Он гордился и подчеркивал, что рад вносить свою лепту в дело установления мира на территории Чеченской Республики.

Адам пал смертью храбрых 25 февраля 2006 года при очередной вылазке приспешников иблиса в населенном пункте Автуры.

Память Адама Агуева увековечена в родном селе: в его честь названа улица, на которой он жил.

За мужество и героизм, проявленные при исполнении служебного долга, Адам награжден орденом Мужества (посмертно).

Дала гӀазот кьобалдойла цуьнан!

БЕРКАТЕ СОВГИАТ

Кьинхетам бина вайхъ кхоьлличу Дала, Iамал йан дахарца гӀурбанна хене, Кхазъ боккхуш вежаршка, йижаршка ала, Iамал йал, Iибадат дуьллийла меле.

Беркате итт де хан йели вайна Дала, Же, ма Iе, пусар де, дикане кхача. Сихо йе кьиношна хьайн дохко вала, СагӀийна хӀусамехъ хӀоттабе кхача.

Цамгаро вожийна миска схьалаха, Дог хьостуш даггара довха дош ала, Сих-сиха хьажалахъ цунна тӀеваха, Ницкъ болчу барамехъ дӀаца бала.

Дех-ненахъ хьомгуш Iаш боу хир ду хьуна, Цунна куьг хьокхуш, кьинхетам беа, Хийлаза билхина баьрг гур бу хьуна, Деган чов йерзайар вайн Деле деха.

Баккхийнаш хир бу хьом гаре сатуьйсус, Дей-буьйсий ца лъорухъ тӀекхача царна, Хьайхъ марзо йнталахъ дагара дуьйцуш, Да-нана мерза стом, хир бац и кхана.

Диканна гӀатталахъ, цӀагӀйелахъ марзо, Ламазца совьохуш Iамалаш йелахъ, Харцонаш ца дело ахъ йелахъ цӀагӀло, Ницкъ кхачахъ, гӀурба а делахъ.

Абубакарова - Джабраилова Раиса.

ГРОЗНЕНСКИЙ НЕФТЯНОЙ – ЛЕГЕНДАРНЫЙ ВУЗ

Грозненский нефтяной имеет богатую историю основания, развития и становления. Необходимость его создания появилась с острой нехваткой кадров для нефтяной промышленности страны, которая возникла в 20-е годы прошлого столетия.

Как известно из исторических источников, чеченские земли были богаты залежами нефти с незапамятных времен. Первые упоминания о наличии и использовании нефти на Северном Кавказе, в том числе и в Чечне, встречаются в записях древнегреческих, арабских и персидских авторов.

Стартом промышленной добычи нефти в Грозном и его окрестностях считается 1833 год. В начале XX века разработкой чеченских месторождений занимались такие знаменитые фирмы, как Oil, Shell и «Товарищество нефтяного производства братьев Нобель». После революции 1917 года иностранные специалисты и инженеры покинули страну. Кроме того, покидая Грозный, владельцы промыслов и заводов уничтожили и увезли с собой всю геологическую и технологическую документацию. Так что вуз, который в последующем стали называть главной кузницей кадров для нефтяной промышленности страны, создавался с нуля. Днем его основания считается 1 августа 1920 года – именно тогда решением Главного управления профессионально-технического образования при Наркомпросе РСФСР был открыт Грозненский высший нефтяной техникум, в котором начался первый учебный год. Новому учебному заведению было отведено помещение реального училища, ставшего впоследствии средней школой №2. В настоящее время на этом месте располагается главный корпус Грозненского нефтяного университета.

Первый год в нефтяном техникуме обучались 265 человек – это были рабочие нефтяных заводов и промыслов, поэтому занимались они только в вечернее время. Сегодняшним студентам, занимающимся в оснащенных

и нефтехимической специальности. Преподавателями были лучшие специалисты нефтяных предприятий.

По итогам первого года стало понятно, что у молодого учебного заведения большое будущее. И действительно – 19 апреля 1922 года техникум был преобразован в Нефтяной практический институт, но в 1923–1924 годах на основании положения о вузах РСФСР он стал называться Высшим нефтяным техникумом. Деятельность учебного заведения была настолько успешной, что в 1929 году Грозненскому нефтяному был возвращен статус института, и он окончательно стал вузом союзного значения.

В июне 1941 года, с началом Великой Отечественной войны, привычная жизнь института, как и всей страны, изменилась. Большинство студентов и некоторые преподаватели были призваны или ушли добровольцами на фронт. Осенью 1942 года, ког-

да немецкие войска вплотную подошли к Грозному, институт был эвакуирован в узбекский город Коканд, но в апреле 1943 года, когда враг был отброшен, уже возвращен, и 17 мая занятия в институте возобновились.

В истории вуза есть одна очень значимая дата – 27 ноября 1945 года за успешную подготовку кадров для нефтяной промышленности, за трудовой подвиг в годы Великой Отечественной войны и в связи с 25-летием ему был вручен орден Трудового Красного Знамени.

Руководили целыми отраслями. Среди них академики, лауреаты государственных премий, Герои Социалистического труда, министры нефтехимической и нефтеперерабатывающей промышленности, в том числе и наш соотечественник – министр химической и нефтехимической промышленности СССР С. Н. Хаджиев.

Трагические события в период с 1991 по 2000 год стали жесточайшим испытанием для всей республики. В эпицентре боевых действий в Грозном оказался и нефтяной институт. Были уничтожены его учебные корпуса, научные лаборатории, общежития – вся материально-техническая база. Но самое печальное – погибли многие преподаватели, сотрудники, студенты. Большинство оставшихся покинули республику...

Но история легендарного вуза на этом не закончилась.

Руководство Чеченской Республики после завершения военных действий взяло курс на восстановление по всем направлениям, и в первую очередь – образования. В рамках программы по возрождению, а также благодаря самоотверженному труду всего коллектива, Грозненский нефтяной возродился и стал возвращать себе звание одного из ведущих нефтяных вузов страны. Заслуженной победой возрожденного вуза стало признание ему в феврале 2011 года статуса университета.

Сегодня Грозненский нефтяной – настоящий современный центр науки и один из передовых и технологичных образовательных учреждений в России. В его красивых корпусах есть все для ведения учебного процесса на самом высоком уровне. Студенты и преподаватели вуза используют в своей работе и учебные новые технологии. Впервые в истории вузов Чеченской Республики Грозненский нефтяной выиграл 14 грантов на проведение научно-исследовательских работ в рамках Федеральной целевой программы «Научные и научно-педагогические кадры инновационной России». Он

Забегая вперед, следует сказать, что во время последних военных событий в республике данный орден был утерян, но в рамках празднования 100-летнего юбилея вуза ему вернули дубликат ордена.

В послевоенные годы вуз стремительно развивался – были созданы научные школы и фундаментальные разработки в области нефтегазовой геологии и газовых скважин, нефтепереработки и нефтехимии, теплофизики, строительства. В 1960–1980 годах институт получил не только всесоюзную известность – его признали и за рубежом.

В 1973 году Грозненскому нефтяному было присвоено имя его выдающегося выпускника – Михаила Дмитриевича Миллионщикова, Героя Социалистического труда, академика и вице-президента Академии наук СССР. Хочется отметить, что многие выпускники нефтяного занимали высокие должности и

34 шо дӀадаьлла СССР пачхьалкхехъ дуьхьарлера бусалба динан газет «Исламан зӀаьнарш» газете йазвалар! Газет аралолу шина маттахъ: оьрсийн а, нохчийн а. ХӀетахъ дуьйна газетан агӀонаш тӀехъ оха зорбатуху Iеламнехан хьехамаш, довзуйту церан дахархъ долу бакьдерш. Газето довзуйту бусалба динан баххаш, вайн безачу нехан - эвланайн дахархъ долу бакьдерш, вайн кьоман хаза гӀиллакхаш, Iадаташ. Иштта газетадешархойн аьгто хир бу халкъан турпалхой бовза, церан хьуьнарш довза. Йазло «Исламан зӀаьнарш» газете. Йазваларан мах: эхашарна – 360 сом, хьхьана шарна – 720 сом.

Учредитель: Министерство Чеченской Республики по национальной политике, внешним связям, печати и информации	Адрес учредителя/издателя: 364060, г. Грозный, бульвар Дудаева, 8.
Куратор газеты Х-А. Ж. Кадыров Основатель газеты М. Д. Заурбеков Главный редактор Ф. М. Заурбекова	Адрес редакции: 364024, г. Грозный, ул. Н.А. Назарбаева, 92. Телефон: 8-928-088-85-50; E-mail: zori_islama@mail.ru; Индекс газеты: 54 928, Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Чеченской Республике 1 декабря 2015 года. Регистрационное свидетельство ПИ № ТУ 20-00110.

Мнение редакции может не совпадать с мнением автора. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. Газета выходит 2 раза в месяц на русском и чеченском языках. Свободная цена. Тираж – 3000 экз. Передано в печать 06.08.2025 г. 15:00. Подписано в печать: 06.08.2025 г. 16:00. Заказ № _____ Газета отпечатана в типографии АО «ИПК «Грозненский рабочий». Адрес типографии: 364021, г. Грозный, ул. Санкт-Петербургская, 12/35. Индекс издания ПА882.